

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА СИСТЕМА КЕРУВАННЯ НИМИ

*Лагодієнко Н. В., кандидат економічних наук,
Миколаївський національний аграрний університет*

Діяльність підприємства пов'язана з багатьма ризиками, ступінь впливу яких на результати його діяльності значно підвищується з переходом до ринкової економіки. Ризики, що супроводжують фінансову діяльність, виділяють в окрему групу фінансових ризиків, що грають найбільш значущу роль у загальному «портфелі ризиків» підприємства. Збільшення ступеня впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності підприємства пов'язане з постійною зміною економічної ситуації в країні і кон'юнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин, появою нових фінансових технологій та інструментів. Серед фінансових ризиків особливе місце займають податкові ризики.

Питання щодо особливостей виникнення та можливостей мінімізації податкових ризиків досліджувалися в роботах таких вітчизняних учених, як О. М. Десятнюк, М.І. Виклюк, В.П. Вишневський, В.В. Вітлінський, О.Д. Вовчак, А.Г. Загородній, Т.А. Козенкова, К.В. Колісніченко, І.А. Майбурова, А.М. Соколовська. Незважаючи на значну кількість наукових доробок щодо природи і шляхів мінімізації податкових ризиків, дана проблема залишається недостатньо висвітленою.

Податковий ризик – це економічна категорія, яка відображає певну невизначеність, що присутня в діяльності суб'єкта господарювання або держави стосовно стабільності податкової політики, а також можливість відхилень від запланованих податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів внаслідок ухилення від сплати податків чи порушення податкового законодавства.

Для платників податків податковий ризик є впливовим регулятором діяльності, оскільки він безпосередньо впливає на величину виручки, витрат, розмір фонду оплати праці та кінцевий фінансовий результат діяльності. Як наслідок, платник намагається управляти податковим ризиком з метою його мінімізації. Якісно управляти податковим ризиком можливо лише за умови чіткої ідентифікації джерел податкових ризиків та їх класифікації [1].

Одну з перших класифікацій причин виникнення податкових ризиків запропонувала О. М. Десятнюк: недоліки соціально- економічного характеру; недоліки організаційно-правового характеру; недоліки нормативно-правового характеру [2]

Грунтовніші напрацювання в галузі податкової ризикології належать В. В. Вітлінському, який виділяє такі основні джерела податкового ризику:

- фіскальна психологія платника;

- чинники соціально-економічного характеру;
- зміни в податковій політиці;
- недоліки планування і прогнозування податків;
- чинники нормативно-правового характеру;
- причини організаційно-правового характеру;
- галузеві особливості та види діяльності платника [3].

Найбільший інтерес становлять характеристики податкових ризиків за суб'єктами, які виникають у результаті діяльності фізичних та юридичних осіб і формуються за такими критеріями:

- 1) кількісні: допустимий ризик, критичний ризик, катастрофічний ризик;
- 2) якісні: за впливом наслідків ризиків – виправдані, не виправдані; за часом виникнення – перспективні, поточні, оперативні; за функціональними ознаками – загальносуспільні, податкові.

Для суб'єктів господарювання деякі науковці визначають наступні рівні податкового ризику:

- ✓ підприємство дотримується вимог законодавства, нараховує і сплачує податки в повному обсязі – відносно безризиковий рівень.
- ✓ підприємство допускає неточності в розрахунку бази оподаткування, несвоєчасно подає податкову звітність та сплачує нараховану суму податків, що призводить до витрачання частини прибутку на сплату штрафних санкцій – рівень мінімального ризику.
- ✓ за умови порушення договірної дисципліни чи податкового законодавства підприємство спрямує значну частину прибутку на покриття втрат та штрафних санкцій – рівень підвищеного ризику.
- ✓ з метою мінімізації розміру податкових платежів підприємство порушує податкове законодавство і, як наслідок, розмір фінансових санкцій перевищує суму податків, нарахованих згідно законодавства – рівень критичного ризику.
- ✓ нараховані штрафні санкції призводять до вилучення із обороту коштів, що може призвести до банкрутства суб'єкта господарювання – рівень неприпустимого (катастрофічного) ризику [4].

В умовах фінансової кризи одним з першочергових економічних завдань є оптимізація податкового навантаження та здійснення якісного податкового планування, що дозволить забезпечити ефективне управління податками і, як наслідок, зниження податкових ризиків платника податків.

Податковий ризик чинить значний вплив на фінансово-господарську діяльність окремого платника і, як наслідок, на державу в цілому. Системний підхід у теорії і практиці оподаткування дозволить передбачати появу негативних наслідків, значно підвищить ефективність моніторингу ризиків і практичного керування ними та стане основою для подальшого дослідження заходів із мінімізації ризиків податкової системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виклюк М.І., Гресик В.В. Податкова безпека: дуалістичність економічної природи трактування змісту основних характеристик / М. І. Виклюк, В. В. Гресик // Інноваційна економіка.– 2013.– №5. – С. 242–246.
2. Десятнюк О. М. Управління податковими ризиками – нова парадигма розбудови податкової системи України / О. М. Десятнюк // Вісн. нац. ун-ту «Львів. Політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2007. – № 606. – С. 355–362.
3. Вігліньський В. В. Джерела і види податкових ризиків, їх взаємозв'язок [Текст] / В. В. Вігліньський, О. М. Тимченко // Фінанси України. – 2007. – № 3. – С. 132–139
4. Євтушенко Н. О. Механізми мінімізації економічних ризиків на промислових підприємствах [Електронний ресурс]: дис. ... канд. екон. наук: спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Євтушенко Н. О. – Х.: ХНАДУ, 2011. – 187 с.